

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО
ПРАВА

**«ПРАВА ЛЮДИНИ В ПЕРІОД
ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»**

Збірник матеріалів Міжнародної науково-
практичної конференції
(м. Одеса, 1 листопада 2024 року)

2024

УДК
341.231.14:355.271(062.552) П68

*Друкується за наказом ректора Національного університету
 «Одеська юридична академія» О. В. Тодошчака
 (наказ № 3177-44 від 08.10.2024 р.)*

Відповідальний редактор – президент Національного університету «Одеська юридична академія», академік НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України **Ківалов С.В.**
Заступник відповідального редактора – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України **Аракелян М.Р.**

Укладачі:

Бехруз Хашматулла Набісвич – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Мануїлова Катерина Вікторівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Грушко Мальвіна Валеріївна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Гребенюк Дмитро Олегович – PhD, асистент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23. Тел. +38(048)719 8685

«Права людини в період збройних конфліктів»: Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 75-річчю прийняття Женевських конвенцій про захист жертв війни 1949 року та Міжнародному дню прав людини. 1 листопада 2024 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2024. 539 с.

© НУ «Одеська юридична академія», 2024

© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

pidrakhuvali-skilki-zdiysneno-atak-na-ukrainsku-medichnu-sistemu-za-chas-povnomasshtabnoi-viyni

7. Чекали на «доступ» від Росії. Червоний Хрест не потрапив на лівий берег Дніпра після російського теракту на Каховській ГЕС. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/pidriv-kahovskoji-ges-chervoniy-hrest-ne-pojihav-na-liviy-bereg-dnipra-50336783.html>

8. УКРАЇНА: ГУМАНІТАРНЕ РЕАГУВАННЯ У 2024 РОЦІ. URL: <https://reports.unocha.org/uk/country/ukraine/>

Ключові слова: біженці, вимушені переселенці, гуманітарна допомога, збройні конфлікти.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права НУ «ОЮА» Грушко Мальвіна Валеріївна.

Івахненко Єлизавета Олександрівна
аспірант кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ДИСКУСІЇ ПРО ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЖІНОК В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ КРІЗЬ ПРИЗМУ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Проблематика захисту прав жінок під час збройних конфліктів сьогодні залишається однією з

найважливіших серед тих, які нині спостерігаються у теорії та практиці сучасного міжнародного права, адже саме у їх період безпосередньо жінки доволі традиційно вважаються однією з «найуразливіших категорій» до різноманітних форм фізичного, психологічного, економічного та/або сексуального насильства і, тому, зазвичай, сприймаються в якості достатньо «легкої мішені» для протиборчих сил [5, с. 21]. Крім того, означена тематика набуває ще більшої актуальності й через те, що т. зв. «традиційні механізми» захисту цивільного населення нерідко виявляються щонайменше малоефективними у забезпеченні безпеки та добробуту жінок у «зонах конфліктів».

Слід зазначити, що сучасний підхід до міжнародної безпеки все більше починає враховувати «гендерні аспекти», які все частіше знаходять своє власне відображення у суттєвому зростанні кількості ініціатив, резолюцій та програм, спрямованих на посилення захисту прав жінок. Проте, незважаючи на подібні зусилля, реалії збройних конфліктів все ще наочно демонструють «серйозний розрив» між міжнародними нормами та їх фактичним виконанням, що у свою чергу, зумовлює не тільки доцільність, а й нагальну необхідність у перегляді та вдосконаленні наявних правових механізмів, а також розробки нових підходів для ефективного захисту жінок у таких умовах.

Загальноприйнято вважати, що невід'ємною складовою характеристики захисту прав жінок на міжнародному рівні вбачається наявність досить солідної правової основи, яка типово представлена

декількома ключовими документами, серед яких чільне місце посідають такі міжнародні інструменти, як Женевські конвенції 1949 року та Додаткові протоколи до них [6], що встановлюють «базові гарантії» захисту цивільних осіб, включно з жінками, під час «війни». Разом з тим, Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 року [2] та Загальна рекомендація № 30 від 2013 року [1] додатково підкреслюють необхідність забезпечення участі жінок у миробудуванні та відновленні після збройних конфліктів. Важливу роль також відіграє і Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 від 2000 року [4], яка вперше на офіційному рівні визнала значення залучення жінок до процесу вирішення конфліктів.

Вельми показово, що у поєднанні з Римським статутом Міжнародного кримінального суду [3], який визнає сексуальне насильство як воєнний злочин і злочин проти людяності, означені міжнародні документи у своїй сукупності покликані слугувати надійною правовою основою для захисту прав жінок у збройних конфліктах, що zarazом відображає загальновизнане значення цього питання на міжнародному рівні.

Водночас, попри те, що існує ціла низка правових механізмів захисту прав жінок, їх ефективність дуже часто залишається доволі обмеженою, зокрема і багато в чому через недостатнє фінансування, лімітований доступ до «зон конфліктів» для моніторингу, а також недостатню участь жінок у миротворчих процесах. Тому, на нашу думку, вкрай важливим вбачається інтенсифікація міжнародної співпраці, значне

збільшення ресурсів для посилення сприяння формуванню політичної волі для того, щоб міжнародні норми насправді дієво захищали права жінок у таких критичних умовах.

Адже, як правило, саме вони зазвичай зіштовхуються з численними загрозами у «зонах конфліктів», серед яких сексуальне насильство, яке, дедалі частіше починає використовуватись як тактика війни. Це не лише призводить до фізичних та психологічних травм, а й спричиняє стигматизацію жертв та довготривалі соціальні наслідки. Доволі часто спостерігається і зростання кількості випадків примусового переміщення, яке також вважається однією з проблем, що особливо негативно впливає на жінок, позбавляючи їх базових ресурсів та доступу до медичних послуг.

Вже зараз абсолютно справедливим, з-поміж іншого, вбачається твердження про те, що забезпечення належного захисту прав жінок вимагає вдосконалення механізмів збору доказів порушень для притягнення винних до відповідальності. Це передбачає документування випадків насильства, проведення судово-медичних експертиз та захист свідків. Важливу роль у цьому процесі мають відігравати неурядові організації та місцеві громади, які спільно з міжнародними структурами ймовірно зможуть покращити ситуацію.

Більш того, аналіз поточного стану міжнародного захисту прав жінок під час збройних конфліктів свідчить про значні досягнення у розробці нормативної бази, але водночас виявляє певні прогалини у її практичній реалізації. На нашу думку, слід погодитись з тим, що для досягнення

суттєвого прогресу необхідно не лише посилювати механізми моніторингу, але й забезпечити активну участь жінок у процесах миробудування, розширювати програми навчання для військових та гуманітарних працівників, а також вдосконалювати системи т. зв. «раннього попередження» загроз правам жінок.

Таким чином, саме комплексний підхід до вирішення цієї проблеми, що охоплює як періоди активних збройних конфліктів, так і процеси «відновлення» після них, може за правом вважатись в якості ключового для забезпечення ефективного захисту прав жінок, оскільки лише через скоординовані міжнародні зусилля можливо досягти справжнього прогресу у цьому напрямі.

Джерела:

1. Загальна рекомендація № 30 щодо становища жінок в умовах запобігання конфліктів, в конфліктних та постконфліктних ситуаціях. *CEDAW. Загальні рекомендації, ухвалені Комітетом з ліквідації дискримінації щодо жінок № 1-37*. Київ : ООН Жінки в Україні, 2019. С. 30¹-31¹.
2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок : Міжнародний документ від 18.12.1979. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text (дата звернення: 25.10.2024).
3. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду : Міжнародний документ від 17.07.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 25.10.2024).
4. Resolution 1325 (2000) : Adopted by the Security Council at its 4213th meeting, on 31 October 2000 /

United Nations Security Council. URL: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n00/720/18/pdf/n0072018.pdf> (date of access: 28.10.2024).

5. Simonovic D. Report of the Special Rapporteur on Violence against Women, Its Causes and Consequences on Online Violence against Women and Girls from a Human Rights Perspective : Note / by the Secretariat. Geneva : UN, 2018. 21 p.

6. The 1949 Geneva Conventions and their Additional Protocols. URL: <https://www.icrc.org/en/law-and-policy/geneva-conventions-and-their-commentaries> (date of access: 28.10.2024).

Ключові слова: захист прав жінок, правові механізми захисту прав жінок, збройні конфлікти, Женевські конвенції, гендерна рівність.

Науковий керівник: адвокат, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія» Кузьмін Едуард Едуардович.

БУРДЮЖА О.М.

Механізми цивільного захисту ЄС: історія становлення та розвитку.....332

Секція № 5**Захист прав найбільш вразливих груп населення*****ДРАКОХРУСТ Т.В., КАМІНСЬКА К.***

Захист прав вразливих категорій населення в умовах збройного конфлікту: виклики, стратегії перспективи..... 340

СЕМЕНОВА М.В., БЕЖАНОВА А.В.

Деякі аспекти розгляду спорів щодо захисту прав і свобод дітей під час дії в Україні воєнного стану345

КОНОНЕЦЬ О.М., РАШКІВСЬКА М. В.

Захист прав жінок в період збройних конфліктів.....353

БОЛЬШАКОВА О.В.

Зміни умов охорони праці жінок в умовах збройного конфлікту згідно діючого законодавства України359

ІВАНОВА Н.Г., СКАКУН В.О.

Порушення прав дитини під час збройних конфліктів (за матеріалами французького часопису Le nouvel observateur) 366

ФЕДОРОВА Т.С., КАРДЬЄВА О.В.

Роль миротворчих сил ООН у захисті прав дітей під час збройних конфліктів371

ФЕДОРОВА Т.С., ФІЛЕВСЬКА Є.

Захист прав жінок під час воєнних дій 375

ФЕДОРОВА Т.С., ЛИНЮК А.І.

Міжнародний досвід щодо доступу до правосуддя для людей із інвалідністю: бар'єри та шляхи їх подолання 380

TAYLOR A.V.

Overview of the mechanisms for protecting women's rights in Qatar 386

ДИМОВ К.Б.

Міжнародно-правові виклики стосовно надання гуманітарної допомоги біженцям та вимушеним переселенцям під час збройних конфліктів 392

ІВАХНЕНКО Є.О.

До дискусії про особливості захисту прав жінок в умовах збройних конфліктів крізь призму міжнародного права 399

БОНДАРЮК О.О.

Міжнародне викрадення дитини одним з батьків в умовах війни405